

KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

HØRING

FORSLAG TIL HJEMMEL I HUSBANKLOVEN FOR BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Innhold

1.	Innledning.....	4
1.1.	Bakgrunn og forutsetninger	4
1.2.	Avgrensninger	4
2.	Husbankens låne- og tilskuddsordninger og tilknyttet behandling av personopplysninger	5
2.1.	Innledning.....	5
2.2.	Lån.....	5
2.2.1.	Startlån	5
2.2.2.	Grunnlån.....	6
2.3.	Tilskudd	8
2.4.	Kort om behandling av personopplysninger i medhold av lov 24.8.2012 nr. 64 om bustøtte (bustøttelova).....	9
2.5.	Oppsummering av Husbankens innhenting av personopplysninger til behandling av søknader om lån og tilskudd	9
3.	Husbankens behov for rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger	10
3.1.	Samtykke som rettslig grunnlag	10
3.2.	Rettslig grunnlag for bruk av opplysninger til kontrollformål	11
4.	Rettslige utgangspunkter – personvern og personopplysningsvern.....	11
4.1.	Innledning.....	11
4.2.	Grunnloven og EMK.....	12
4.3.	Rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger	13
4.3.1.	Krav til rettslig grunnlag.....	13
4.3.2.	Forholdet mellom de ulike rettslige grunnlag	14
4.4.	Noen personvernrettslige prinsipper	14
4.4.1.	Formålsbestemthetsprinsippet	14
4.4.2.	Minimalitet (proporsjonalitet).....	14
4.4.3.	Medbestemmelse.....	15
5.	Vurdering av nye hjemler for Husbankens og kommunenes innhenting og behandling av personopplysninger.....	15
5.1.	Bakgrunn for behovet.....	15
5.2.	Innhenting og behandling av personopplysninger til behandling av søknader om lån og tilskudd.....	16
5.2.1.	Hvem skal kunne innhente opplysninger og til hvilket formål.....	16
5.2.2.	Hvem det skal kunne innhentes opplysninger om.....	16
5.2.3.	Opplysningstyper og kilder	16
5.3.	Innhenting og behandling av personopplysninger til kontrollformål ved mistanke om utbetalinger på feilaktig grunnlag	19
5.3.1.	Generelt	19
5.3.2.	Beviskrav	19

5.3.3.	Hva Husbanken og kommunene bør ha hjemmel til for kontrollformål	20
5.4.	Behandling av personopplysninger til andre formål enn søknadsbehandling og kontroll	22
5.4.1.	Statistikk og analyse	22
5.4.2.	Forskning	23
5.4.3.	Bruk av reelle data til testing og feilsøking	23
6.	Fellesspørsmål	23
6.1.	Regulering i lov eller forskrift	23
6.2.	Godtgjørelse for opplysninger	24
6.3.	Forholdet mellom husbankloven og personopplysningsloven	24
7.	Økonomiske og administrative konsekvenser	25
8.	Forslag til ny lovtekst	26

1. INNLEDNING

1.1. Bakgrunn og forutsetninger

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har utredet adgangen til å lovfeste hjemmel til behandling av personopplysninger for Husbanken og kommunene i forbindelse med tildeling, forvaltning og kontroll av ytelser under lov 25. mai 2009 nr. 29 om Husbanken 29.5.2009 (husbankloven).

Husbanken er statens sentrale organ for gjennomføring av boligpolitikken. Husbanken skal forvalte låne- og tilskuddsordninger og medvirke til å utvikle og formidle kunnskap om mål, metoder og resultater innenfor sitt saksområde.¹ Kommunene fordeler midler fra Husbankens ordninger, og bruker disse til å hjelpe vanskeligstilte med å etablere seg i egen bolig. Ytelser blir tildelt etter skjønnsbaserte vurderinger med grunnlag i forskrifter gitt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Husbanken kan gi ytterligere retningslinjer om ordningene, og kommunene kan fastsette eget regelverk innenfor rammen av husbankloven med forskrifter og Husbankens retningslinjer.

Husbanken har pr. i dag ikke hjemmel i lov til å behandle personopplysninger. Det må derfor innhentes samtykke til slik behandling fra de som søker ytelser eller lån under Husbankens ordninger. Samtykke som rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger i en slik sammenheng, medfører imidlertid noen problemer. For det første er det et rettslig krav om at samtykke skal gis frivillig. I lys av hvor viktig en ytelse fra Husbanken kan være for en vanskeligstilt person, og det faktum at søknader vanskelig kan innvilges uten at søkeren gir slikt samtykke, kan det stilles spørsmål ved om frivillighetskravet lar seg oppfylle. Det er heller ikke i alle sammenhenger ønskelig at behandling av personopplysninger skal være frivillig. Husbankens ytelser er velferdsordninger som kan misbrukes. For å avdekke slikt misbruk vil det i noen grad være nødvendig å behandle personopplysninger uten samtykke fra den det gjelder. Husbanken og kommunene må da basere seg på et annet rettslig grunnlag, fortrinnsvis klar lovhjemmel.

Departementet redegjør i dette notatet for premissene for å gi Husbanken og kommunene lovhjemmel for å innhente og behandle personopplysninger. Det gjøres rede for Husbankens og kommunenes behov i kapittel 2 og 3. I kapittel 4 gjennomgås eksisterende nasjonalt og internasjonalt regelverk om personopplysningsvern. I kapittel 5 diskuteres konkret hvordan nye hjemler bør utformes. I kapittel 6 redegjøres det for enkelte spørsmål som bør løses samtidig som de ny lovhjemlene gis. I kapittel 7 beskrives de økonomiske og administrative konsekvenser av forslaget. I kapittel 8 oppstiller vi forslag til konkret ny lovtekst.

1.2. Avgrensninger

Høringsnotatet begrenser seg til å gi forslag til nye lovbestemmelser i husbankloven. Husbankens behandling av personopplysninger i forbindelse med bostøtte reguleres av egne bestemmelser i lov 24. august 2012 nr. 64 om bustøtte (bustøttelova). Disse trådte i kraft så sent som 1. juli.2015.² Bustøtteloven er ikke berørt av denne utredningen.

¹ Jf. husbankloven § 1, 2. ledd.

² Ikraftsetting av lov 19. juni 2015 nr. 69 om endringer i bustøttelova (skjerpa kontroll med bustøtte)

2. HUSBANKENS LÅNE- OG TILSKUDDSDORDNINGER OG TILKNYTTET BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

2.1. Innledning

For privatpersoner har Husbanken i dag følgende låne- og støtteordninger: Startlån, grunnlån, tilskudd til etablering- og-, tilpasning av bolig, tilskudd til prosjektering og refinansiering. Disse blir presentert kort i det følgende, med beskrivelse av hvordan nødvendige opplysninger for hver ordning blir innhentet i dag.

2.2. Lån

Husbanken har pr. i dag to ulike låneordninger – startlån og grunnlån.

2.2.1. Startlån

Startlån skal bidra til at personer som ikke får lån i vanlige banker får mulighet til å kjøpe egen bolig. Ordningen reguleres av forskrift av 12.3.2014 nr. 273 (startlånforskriften) i medhold av lov 29.5.2005 nr. 30 om Husbanken (Husbankloven). Det er ikke krav om egenkapital for å få startlån, men lånet må kunne betjenes ved siden av alle andre utgifter. Startlån kan kombineres med tilskudd eller bostøtte fra Husbanken. Søknader om startlån behandles av hver enkelt kommune, men søknader som sendes elektronisk mottas i felles løsning for hele landet som administreres av Husbanken.

Startlånforskriften § 9 pålegger kommunene å innhente og kontrollere opplysninger som er «nødvendige for å behandle søknader og ved utbetaling av startlån». Opplysninger til bruk ved vurdering av søknader om startlån innhentes fra offentlige registre, og fra søkeren selv via søknadsskjema. Informasjonsinnhentingene skjer pr. i dag med samtykke fra den opplysningene gjelder («søker» eller «den registrerte»).

Søker samtykker i at følgende opplysninger innhentes:

- Folkeregisteret: navn, adresse, personstatus
- Kontaktregisteret: mobilnummer, epostadresse og reservasjonsstatus
- ID-porten: fødselsnummer og språk
- Altinn: formue, gjeld og tre siste selvangivelser
- Aa-registeret: aktive arbeidsforhold
- Husbanken: bostøtte
- Kartverket: boligopplysninger

Søknadsskjemaet har følgende innhold, som er en kombinasjon av forhåndsutfylt informasjon og informasjon som søker fyller ut:

- Hovedsøker og medsøkeres samtykke
- Husstandsmedlemmer og deres alder
- Formål med søknaden
- Inntekt, formue og gjeld
- Boforhold i dag
- Livssituasjon og eventuelle helseproblemer (altså helseopplysninger)
- Utdannelse
- Arbeidsforhold
- Offentlige ytelser inkl barnebidrag

- Husstandens forbruksutgifter³

Hovedsøkers og medsøkers samtykkeerklæring har følgende ordlyd: «Jeg/vi bekrefter at opplysningene i skjemaet er riktige og fullstendige. Jeg/vi gir kommunen fullmakt til å innhente opplysninger, også taushetsbelagte, som er nødvendige for å behandle søknaden. Hvis det skjer endringer som kan ha betydning for behandling av søknaden, plikter jeg/vi å melde fra om det.»⁴

2.2.2. Grunnlån

Formålet med Husbankens grunnlån er å bidra til å fremme viktige boligkvaliteter som miljø og universell utforming i ny og eksisterende bebyggelse, skaffe boliger til vanskeligstilte og husstander i etableringsfasen, og sikre nødvendig boligforsyning i distriktene. Grunnlån kan benyttes til finansiering av nye boliger, utbedring av boliger, ombygging av bygninger til boliger, og kjøp av nye og brukte utleieboliger. Lånet skal bidra til å oppnå boligpolitiske målsettinger som ellers ikke vil bli oppnådd.⁵

Husbanken avgjør søknader om grunnlån basert på opplysninger innhentet dels direkte fra søkeren, dels ved at søkeren gir Husbanken fullmakt til å innhente opplysninger direkte fra offentlige etater og finansinstitusjoner.

Det er opplyst at følgende opplysninger innhentes for behandling av søknader om grunnlån og forvaltning av innvilgede lån:⁶

Fødselsnummer
Navn
Adresse
Landkode
Kommentar
Postnummer
Poststed
Telefonnummer
Type kunde
Målform
Yrke
Verge
Fødselsnummer verge
e-post
Elektronisk kommunikasjon
Lånebeløp
Restgjeld
Låneordning
Tiltak
Låneobjekt
Type innfrielse

³ Oversikt over samtykke, opplysninger og kilder fra dokumentet «Opplysningstyper for Husbankens ulike ordninger», vedlagt konkurransegrunnlaget som ligger til grunn for denne utredningen.

⁴ Under pkt. 9 i skjemaet «Søknad om startlån, tilskudd til etablering og tilpasning». Tilgjengelig på Husbankens hjemmesider: <http://nedlasting.husbanken.no/Filer/7s13.pdf>

⁵Jf. Forskrift av 22.12.2004 nr. 1758 om grunnlån fra Husbanken, § 1.

⁶ «Opplysningstyper for Husbankens ulike ordninger», i konkurransegrunnlaget.

Dato tilsagn
Dato bevilgning
Dato utbetalt
Dato nedbetalt
Nedbetalingsvilkår
Rentevilkår
Avdragsvilkår
Type innstilling
Dato innstilling
Bolig areal
Eiendomsbetegnelse
Kommune
Antall husholdningsmedlemmer
Inntekt
Formue
Sivilstand
Saksrolle
Type rolle
Dato søknad om overdragelse
Kostnader
Type vedtak
Dato vedtak
Brukergruppe
- BAFA Barnefamilier
- BARN Barn
- BEVE Bevegelseshemmet
- DEME Demens
- ELDR Eldre
- FUBA Barn-nedsatt funksjonsevne
- MILH Miljøhemmet
- ORIE Orienteringshemmet
- PSUT Psykisk utviklingshemmet
- PSYK Psykiske lidelser
- RUPS Rus og psykiske lidelser
- RUSM Rusmisbruker
- SOSI Sosialt behov/vanskeligst
- UNGD Ungdom
- VØVK Varig økonomisk vanskeligstilt
Type vurdering
Tekst vurdering
Dato hendelse
Type hendelse
Notat
Gjeldsordning
Inkasso
Tap
Ligningsoppgave
Betalingsoppgave
Krav
Kontoinformasjon
Sektor

Næringskode
Formål

2.3. Tilskudd

Husbankens tilskuddsordninger rettet mot privatpersoner reguleres av forskrift 23. februar 2011 nr. 191 om tilskudd til etablering og tilpasning av bolig (tilskuddsforskriften). Husbankens tilskuddsordninger skal bidra til etablering i egen bolig og til å sikre egnede boliger for vanskeligstilte i boligmarkedet. Tilskudd gis til funksjonshemmede og andre som har behov for tilrettelegging av boligen. Det er kommunene som vurderer søknader om ytelser under tilskuddsforskriften. Tildeling gjøres etter en økonomisk behovsprøving, jf. forskriften § 2. Husbanken kan gi nærmere retningslinjer for tildeling og utmåling av tilskudd, jf. § 5. Kommunene kan fastsette eget regelverk innenfor de begrensninger som følger av forskriften og Husbankens retningslinjer, jf. § 5, 2. ledd.

Husbanken skal etter tilskuddsforskriften § 4 kunne innhente og kontrollere opplysninger som brukes i forbindelse med tildeling og «etterfølgende rapportering». Husbanken kan bruke opplysninger til «statistikk, rapportering og eventuelt forskning», jf. samtykkeerklæringen i skjemaet «Søknad om startlån, tilskudd til etablering og tilpasning» pkt. 9.

Søknadsskjema og elektronisk søknad tilrettelagt av Husbanken er felles for startlån og tilskuddsordningene som kommunen tildeler.⁷ I papirsøknaden blir det i utgangspunktet bedt om de samme opplysningene for startlån som for tilskudd, se oversikten under 2.2.1. Dersom søkeren derimot velger elektronisk søknad, er den lagt opp slik at det kun spørres etter opplysninger som er relevante for ytelsen man søker om.

For tilskudd til prosjektering, bes det om følgende opplysninger:

Fødselsnummer
Navn
Adresse
Landkode
Kommentar
Postnummer
Poststed
Telefonnummer
Type kunde
Målform
Yrke
Verge
Fødselsnummer verge
e-post
Elektronisk kommunikasjon
Restgjeld
Tilskudd
Type innfrielse
Dato tilsagn
Dato utbetalt
Dato nedbetalt
Nedskrivningsvilkår

⁷ Opplyst i «Opplysningstyper for Husbankens ulike ordninger» s. 3.

Dato innstilling
Kommune
Antall husstandsmedlemmer
Inntekt
Formue
Sivilstand
Saksrolle
Type rolle
Kostnader
Type vedtak
Dato vedtak
Dato hendelse
Type hendelse
Notat
Beløp avskrevet
Formål

2.4. Kort om behandling av personopplysninger i medhold av lov 24.8.2012 nr. 64 om bustøtte (bustøttelova)

Bustøtte er som den eneste av Husbankens ordninger regulert i egen lov.⁸ Lovens §§ 8, 8 a, 8 b og 8 c gjelder behandling av personopplysninger. Loven hjemler nærmere angitt behandling av personopplysninger som er nødvendig for å fatte vedtak om bustøtte. Husbanken og kommunene kan innhente personopplysninger direkte fra nærmere angitte kilder uten hinder av taushetsplikt, og uten at vedkommende instans kan kreve godtgjørelse.⁹

Bustøttelovens bestemmelser om behandling av personopplysninger er i betydelig grad inspirert av NAVs hjemler i folketrygdloven kap. 21.¹⁰ Vi har i denne utredningen forsøkt å ta hensyn til de vurderinger om behandling av personopplysninger som er gjort både for bestemmelsene i bustøtteloven og NAVs regelverk.

2.5. Oppsummering av Husbankens innhenting av personopplysninger til behandling av søknader om lån og tilskudd

I kap. 2.2 og 2.3 er det gitt oversikt over hvilke opplysninger som innhentes i forbindelse med de av Husbankens låne- og tilskuddsordninger denne utredningen gjelder.

Oppsummert innhenter Husbanken og kommunene opplysninger på tre måter:

- Opplysninger nedtegnes av søkeren i søknadsskjema
- Dokumenter kreves vedlagt søknadsskjemaet
- Søkeren gir i søknadsskjemaet fullmakt til at Husbanken og kommunene kan innhente opplysninger direkte fra spesifiserte kilder

Følgende dokumenter¹¹ må vedlegges alle søknader:

- Siste års selvangivelse

⁸ lov 24.8.2012 nr. 64 om bustøtte (bustøttelova)

⁹ Jf. bustøttelova § 8, 1. ledd, annen setning.

¹⁰ Jf. Prop. 75 L (2014-2015) kap. 1, tredje avsnitt.

¹¹ Jf. Søknadsskjema for startlån og tilskudd til etablering og tilpasning, pkt. 8.

- Lønsslipp/trygdeutbetaling for de siste to måneder
- Dokumentasjon på annen inntekt enn lønn og trygd
- Bekreftelse på annen finansiering/egenkapital
- Kopi av gyldig legitimasjon

I tillegg kreves noen ytterligere vedlegg der bakgrunnen for ytelsen gjør det aktuelt. Her er det spesielt grunn til å fremheve at dersom søknaden er begrunnet med nedsatt funksjonsevne, kreves det fremlagt legeattest og/eller sosialrapport. Slik dokumentasjon er definert som sensitive personopplysninger, jf. lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven eller pol.) § 2, 8) bokstav c.

3. HUSBANKENS BEHOV FOR RETTSLIG GRUNNLAG FOR BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

3.1. Samtykke som rettslig grunnlag

Behandling av personopplysninger tilknyttet Husbankens ordninger utenom bostøtte skjer i dag hovedsakelig med samtykke som rettslig grunnlag. Det medfører som nevnt innledningsvis noen problemer.

Samtykke er i personopplysningsloven definert som «en frivillig, uttrykkelig og informert erklæring fra den registrerte om at han eller hun godtar behandling av opplysninger om seg selv». ¹² Det er særlig kravet til frivillighet som kan være problematisk når en offentlig instans som Husbanken eller kommunene skal behandle borgernes personopplysninger. I forholdet mellom stat og borger er det en maktubalanse som gjør at borgeren ikke alltid står helt fritt i sine handlingsvalg. Vi vil på denne bakgrunn her se på kravene til frivillig samtykke etter personopplysningsloven.

I kravet til at samtykke må være frivillig, ligger først og fremst at det ikke må være avgitt under noen form for tvang. ¹³ Den som skal avgi samtykke kan altså ikke bli presset eller tvunget på noen måte til å gi sitt samtykke, verken av den behandlingsansvarlige eller andre. Frivillighetskravet strekker seg imidlertid lenger enn til de rene «utpressings»-tilfellene. Artikkel 29-gruppen, EUs rådgivende organ på personvernfeltet, har i en uttalelse fra 2011 gitt følgende presisering av frivillighetskravet:

«Reliance on consent should be confined to cases where the individual data subject has a genuine free choice and is subsequently able to withdraw the consent without detriment.» ¹⁴

Hvilken adgang den registrerte har til å trekke samtykke tilbake uten at det får negative konsekvenser er altså et viktig moment i vurderingen av om samtykke kan anses å være frivillig avgitt. Å trekke tilbake samtykke til Husbankens/kommunenes behandling av personopplysninger vil åpenbart være problematisk. For det første vil det være umulig å vurdere en persons behov for en ytelse uten å ha tilgang på en rekke personopplysninger. Videre vil det ikke være ønskelig at en person for eksempel skal kunne trekke tilbake samtykke etter at en ytelse er tilstått, og dermed sperre for senere kontroll av om vilkåret for ytelsen fortsatt er til stede, eller om opplysningene innhentet i første omgang faktisk var riktige.

¹² Jf. lov 14.4.2000 nr. 31, § 2, 7).

¹³ Jf. Ot. Prp. Nr. 92 (1998-1999) s. 103-104.

¹⁴ Jf. «Working Document on the processing of personal data relating to health in electronic health records (EHR)», Article 29 Working Party, s. 8 og 9.

Artikkel 29-gruppen har i samme uttalelse slått fast at også en reduksjon i kvalitet på et tjenestetilbud kan føre til at samtykke ikke er frivillig, dersom reduksjonen er av en sånn kvalitet at det er egnet til å påvirke den registrerte personens valg.¹⁵ I norsk juridisk teori er dette tolket som at kravet til frivillighet neppe er oppfylt der samtykke er en nødvendig betingelse for å få hjelp fra en offentlig myndighet.¹⁶ Når det gjelder Husbankens låne- og støtteordninger, er det vanskelig å se hvordan disse skulle kunne fungere dersom det var helt opp til søkeren å tillate bruk av opplysninger i vurderingen av søkerens behov for den aktuelle økonomisk støtte.

Samtykke medfører også noen rent praktiske problemer. Et problem ved samtykke som rettslig grunnlag, for Husbankens del, er at det trengs personopplysninger om andre enn bare søkeren. Samtykke må nemlig avgis av den opplysningene gjelder, «den registrerte», jf. pol. § 2, 7). I utgangspunktet må derfor Husbanken/kommunene innhente samtykke ikke bare fra søkeren, men også fra eventuell samboer, ektefelle, og barn som må anses å ha råderett over egne personopplysninger. Slik innhenting av samtykke fra flere personer i forbindelse med samme søknad, vil kunne være tid- og kostnadskrevende.

3.2. Rettslig grunnlag for bruk av opplysninger til kontrollformål

Husbankens ulike ordninger må karakteriseres som velferdsgoder. Samfunnet bruker betydelige summer på å dele ut disse velferdsgodene. Det er av stor betydning at godene går til de som trenger dem mest, og at misbruk av godene begrenses. For å motvirke misbruk vil det være behov for en eller annen form for kontrolltiltak. En måte å gjøre det på er å bruke forskjellige typer informasjon (inkludert personopplysninger) for å verifisere om vilkårene for utbetaling er tilstede i konkrete saker.

Husbanken og kommunene har pr. i dag ikke annet rettslig grunnlag for å foreta slike kontroller enn nødvendighetsgrunnene i pol. §§ 8 og 9. Dette har den ulempen at det er uklart både for forvaltningen og for borgerne hva som i praksis er legitimt å foreta seg i medhold av disse bestemmelsene.

NAV forvalter de viktigste velferdsordningene i Norge. De er på denne bakgrunn gitt forskjellige kontrollhemler i folketrygdloven kap. 21. I denne utredningens kap. 5.3 drøftes det hvordan Husbanken kan gis hjemmel til lignende kontrolltiltak som det NAV har, med de justeringer som er nødvendig av hensyn til ordningenes særegenheter.

4. RETTSLIGE UTGANGSPUNKTER – PERSONVERN OG PERSONOPPLYSNINGSVERN

4.1. Innledning

Begrepet *personvern* har ikke et entydig fastsatt innhold, og begrepet brukes noe ulikt i ulike fremstillinger.¹⁷ I dag anses *personvern* gjerne å omfatte vern av personlig integritet, autonomi og privatlivets fred.¹⁸ En praktisk viktig side av personvern er *personopplysningsvern*. Personopplysninger er definert som opplysninger og vurderinger knyttet til en enkeltperson.¹⁹ Personopplysningsvern kan

¹⁵ Se også «Opinion 15/2011 on the definition of consent», Article 29 Working Party s. 13.

¹⁶ Jf. «Samtykke til å behandle personopplysninger i offentlig forvaltning», Schartum og Wick Sætre 2016, s. 59.

¹⁷ Schartum og Bygrave 2016 s. 19.

¹⁸ Se for eksempel personvernkommisjonens mandat, NOU 2009:1 s. 11.

¹⁹ Jf. personopplysningsloven § 2, 1).

anses som «en underkategori av personvern som omhandler normer for behandling av personopplysninger med sikte på å verne om personlige integritet, autonomi og privatlivets fred».²⁰

Norge er bundet av omfattende internasjonal regulering av behandling av personopplysninger, inkludert EUs personverndirektiv av 1995 (direktiv 95/46/EF), Europarådets konvensjon om personopplysningsvern av 1981, Verdenserklæringen om menneskerettigheter artikkel 12, FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 17, og Den europeiske menneskerettskonvensjon av 1950 (EMK) artikkel 8.

Generelle regler om behandling av personopplysninger i norsk rett finnes i personopplysningsloven. Personopplysningsloven gjennomfører EUs personverndirektiv 95/46/EF i norsk rett, men oppstiller også noen særnorske regler. I tillegg er det gitt bestemmelser om personvern i sektorspesifikk lovgivning som for eksempel helseregisterloven, pasientjournalloven og helseforskningsloven.

Offentlige myndigheters behandling av borgernes personopplysninger kan utgjøre inngrep som faller inn under legalitetsprinsippet. Legalitetsprinsippet oppstiller krav om at offentlige myndigheter må ha lovgrunnlag for å gjøre inngrep i borgernes rettssfære. Prinsippet ble grunnlovsfestet i 2014 ved vedtakelsen av Grunnloven § 113, som lyder «*Myndighetens inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov.*» Kravet om lovgrunnlag for myndighetenes inngrep innebærer ikke nødvendigvis at hjemmelen og vilkårene for inngrepet eksplisitt må fremgå av formell lov. Hjemmelen for inngrepet kan også være angitt ved forskrift, eller ved at et samlet rettskildebilde (lovtekst, rettsavgjørelser, reelle hensyn) gir tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag.

4.2. Grunnloven og EMK

Etter at personvernkommissjonen i NOU 2009:1 anbefalte grunnlovsfesting av retten til personvern og privatlivets fred, ble personvernet inntatt i Grunnloven § 102 gjennom grunnlovsvedtaket i 2014. Første ledd lyder: «*Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon. 1 Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.*» Paragrafens annet ledd lyder: «*Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet.*» I henhold til Innst.186 S (2013-2014) s. 27 skal annet ledd «*...leses som at systematisk innhenting, oppbevaring og bruk av opplysninger om andres personlige forhold bare kan finne sted i henhold til lov, benyttes i henhold til lov eller informert samtykke og slettes når formålet ikke lenger er til stede.*»

I tillegg til grunnlovsvernet, er den europeiske menneskerettskonvensjon av 1950 (heretter «EMK») art. 8 og tilknyttet rettspraksis fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen av stor praktisk betydning for Norge.²¹ EMK art. 8 omfatter også vern av personopplysninger. Behandling av personopplysninger fra offentlige myndigheters side uten individenes samtykke, utgjør inngrep i retten etter art. 8 (1) som må rettferdiggjøres etter art. 8 (2), som oppstiller vilkår for slike inngrep. Inngrep må for det første ha et tilstrekkelig klart og presist rettslig grunnlag. Videre må inngrepet være «nødvendig i et demokratisk samfunn», som innebærer at inngrepet må ivareta et viktig samfunnsmessig behov. I tillegg til dette må inngrepet i retten til privatliv være forholdsmessig til det samfunnsmessige behovet som skal ivaretas. Ethvert samfunnsmessig behov rettferdiggjør altså ikke ubegrenset behandling av personopplysninger, jf. også minimalitetsprinsippet omtalt i 4.6 under.²²

²⁰ Schartum og Bygrave 2016 s. 20.

²¹ European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, vedtatt 4.11.1950, i kraft 3.9.1953.

²² Schartum/Bygrave s. 122.

4.3. Rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger

4.3.1. Krav til rettslig grunnlag

Behandling av personopplysninger krever et rettslig grunnlag (behandlingsgrunnlag), jf. § pol. § 11. Personopplysningsloven § 8 oppstiller de enkelte behandlingsgrunnlag. I tillegg inneholder § 9 særlige krav til behandlingsgrunnlag for å behandle sensitive personopplysninger. Kravene til behandlingsgrunnlag innebærer at det enten må foreligge *samtykke* fra den som får sine personopplysninger behandlet (den registrerte), lovhjemmel for behandlingen eller at behandlingen må anses *nødvendig* for visse formål som er angitt i loven.

For at samtykke skal være rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger må samtykket være frivillig, uttrykkelig og informert, jf. pol. § 2 nr. 7.

For at samtykket skal være uttrykkelig kan det ikke foreligge tvil om samtykket er gitt, eller hva den registrerte har samtykket til, men det er ingen formkrav til samtykket. Samtykket kan derfor i utgangspunktet derfor være muntlig eller skriftlig. For at samtykket skal være informert må den som samtykker få relevant informasjon, slik at hun/han er i stand til å bruke sine rettigheter etter loven. Kravet om at samtykket skal være frivillig avgitt innebærer trolig at man skal kunne nekte å samtykke uten å bli utsatt for negative konsekvenser.²³ Som redegjort for tidligere i utredningen, kan det stilles spørsmålsteget ved om frivillighetskravet lar seg oppfylle for Husbankens og kommunenes behandling av personopplysninger i forbindelse med lån og tilskudd.

Personopplysninger kan videre behandles dersom det er lovhjemmel for det. Loven må gi direkte hjemmel til å behandle opplysninger, eller klart forutsette behandlingen. Spørsmålet i praksis blir hva som skal til for å si at loven klart nok forutsetter behandling av personopplysninger, og dermed gir lovhjemmel for slik behandling. I juridisk teori er det uttalt at hjemmelen bør inneholde en konkret angivelse av de aktuelle opplysningstypene.²⁴ I tråd med vanlig norsk juridisk metode, vil det være et viktig moment i vurderingen av hjemmelen om personvernspørsmål er behandlet i lovens forarbeider. Jo mer alvorlige personvernkonsekvenser loven kan få, jo strengere må vurderingen være.²⁵

I tillegg til hjemmel i lov og samtykke, kan personopplysninger behandles dersom behandlingen skal ivareta et av formålene oppstilt i pol. §§ 8 a til f. For disse alternativene er det avgjørende hvilke personopplysninger som skal anses nødvendige for å oppnå visse generelt angitte formål.²⁶ Det er den behandlingsansvarlige som skal vurdere hva som anses nødvendig. Alternativene i § 8 a til f er nokså vidt angitt, noe som i utgangspunktet gir den behandlingsansvarlige et betydelig rom for tolkning.

Behandling av sensitive personopplysninger krever rettslig grunnlag i pol. § 9, i tillegg til § 8. Sensitive personopplysninger kan behandles dersom den registrerte gir sitt samtykke, behandlingen har hjemmel i lov, eller behandlingen er nødvendig for å oppfylle et nærmere angitt formål som faller inn under alternativene i § 9 a til h, § 9 andre og tredje ledd. Vurderingene etter § 9 er svært like som etter § 8, men strengere. Det er ikke grunn til å gå nærmere inn på vilkårene i § 9 her.

²³ Schartum og Bygrave 2016 s. 178.

²⁴ Schartum og Bygrave 2016 s. 180.

²⁵ Schartum og Bygrave 2016 s. 181.

²⁶ Schartum og Wick Sætre 2016 s. 17.

4.3.2. *Forholdet mellom de ulike rettslige grunnlag*

Lovhjemmel, samtykke og nødvendig grunn er alternative behandlingsgrunnlag etter personopplysningsloven. Loven inneholder ingen prioriteringsrekkefølge mellom dem, noe som kan føre til usikkerhet med hensyn til hvilket behandlingsgrunnlag som skal benyttes i konkrete tilfeller. Denne problemstillingen har vært diskutert i Personvernemnda og i juridisk teori.²⁷ Problemstillingen kommer imidlertid på spissen kun for valget mellom samtykke og de formålsbaserte behandlingsgrunnlagene. Lovhjemmel går foran de to andre grunnlagene som følge av lovers trinnhøyde, og at lov og forskrift gir uttrykk for demokratiske myndigheters vilje.²⁸

I denne sammenheng er det særlig forholdet mellom hjemmel i lov og samtykke som er relevant. Som prinsipielt utgangspunkt er samtykke som behandlingsgrunnlag å foretrekke fordi det gir individet størst mulighet til selv å bestemme over sine egne personopplysninger. Med andre ord er samtykke å foretrekke av hensyn til individuell autonomi. Forutsetningen er imidlertid at vilkårene for fullgode samtykker er til stede i behandlingssituasjonen – altså at det er mulig å sikre at samtykke blir uttrykkelig og frivillig avgitt på informert grunnlag. Samtykke er heller ikke å foretrekke fremfor lovhjemmel dersom formålet med behandlingen må sies å veie tyngre enn den enkeltes personvern.

4.4. **Noen personvernrettslige prinsipper**

I tillegg til ovenstående bakgrunnsrett, er det noen personvernrettslige grunnprinsipper som er spesielt viktig å ta hensyn til ved utforming av hjemler for behandling av personopplysninger.

4.4.1. *Formålsbestemthetsprinsippet*

Personopplysninger skal bare behandles til uttrykkelig angitte og legitime formål, og brukes i samsvar med disse formål. En forutsetning for at prinsippet skal fungere er at formålet med behandlingen angis på en presis nok måte.²⁹

4.4.2. *Minimalitet (proporsjonalitet)*

Prinsippet om minimalitet tilsier at man ikke skal samle inn flere personopplysninger enn det som er nødvendig for å oppnå formålet som er angitt for behandlingen. Det er ikke tilstrekkelig at opplysningene kan være nyttige for den behandlingsansvarlige. Opplysningene må være nødvendige. Prinsippet tilsier også at opplysninger skal slettes eller anonymiseres så snart de ikke lenger er nødvendige (formålet er oppnådd).³⁰

Prinsippet om minimalitet henger nøye sammen med proporsjonalitetsprinsippet. På personvernfeltet inneholder proporsjonalitetsprinsippet tre elementer. For det første må behandlingen være *relevant* for det formålet en vil oppnå. Behandlingen må også være *nødvendig* for å oppnå formålet. Endelig må behandlingen være proporsjonal i streng forstand, det vil si at behandlingen av personopplysninger må være forholdsmessig til det formålet som skal oppnås.³¹

²⁷ Se spesielt Personvernemndas avgjørelser PVN 2012-1 (Barn med påført dødelige skader) og PVN 2014-01 (STAMI), Schartum og Bygrave 2016 s. 183-184.

²⁸ Schartum og Wick Sætre 2016 s. 20.

²⁹ Schartum og Bygrave 2016, s. 115.

³⁰ Schartum og Bygrave 2016, s. 115.

³¹ Jf. Schartum og Bygrave, 2016 s. 118.

4.4.3. Medbestemmelse

Prinsippet om medbestemmelse innebærer at den registrerte skal tas med på og kunne påvirke andres behandling av opplysninger om den registrerte.³² *Samtykke* som behandlingsgrunnlag er et klart utslag av medbestemmelsesprinsippet. Men selv om samtykke ikke skulle være egnet, kan hensynet til medbestemmelse ivaretas på andre måter. Det er viktig at den registrerte holdes informert om behandlingen av personopplysninger, i den grad det er mulig. Videre bør opplysninger når det er mulig innhentes direkte fra den registrerte selv. Den registrerte skal også ha mulighet til å kreve at feilaktige opplysninger rettes eller slettes, jf. blant annet pol. § 27.

5. VURDERING AV NYE HJEMLER FOR HUSBANKENS OG KOMMUNENES INNHENTING OG BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

5.1. Bakgrunn for behovet

Ytelsene Husbanken og kommunene disponerer etter husbankloven med tilhørende forskrifter er behovsprøvd, og tildeles på bakgrunn av skjønnsmessige vurderinger som beskrevet i kapittel 2. For å vurdere den enkelte søkers behov for ytelsene, trenger Husbanken/kommunen en rekke personopplysninger om søkeren og om søkerens husstandsmedlemmer.

Pr. i dag henter Husbanken/kommunene inn samtykke fra den det gjelder før de kan samle inn og behandle personopplysninger for å vurdere søknader om lån og andre ytelser. Dette er, som redegjort for i kapittel 3, problematisk både fordi vilkårene for gyldige samtykker vanskelig lar seg oppfylle og av effektivitetshensyn.

Også i perioden etter at ytelsene er utbetalt – forvaltningsperioden – er det behov for personopplysninger. Det vil for eksempel gjelde ved betalingsutsettelse, gjeldsordninger mv.

Ordningene til Husbanken og kommunene kan karakteriseres som velferdsgoder, og kan sammenlignes med NAVs forskjellige ytelser. Misbruk av slike ytelser er et problem som koster samfunnet store summer hvert år. NAV og skattemyndighetene har i sitt regelverk hjemler for å utføre kontrolltiltak som skal avbøte slike problemer. Husbanken og kommunene har derimot ingen hjemmel som muliggjør etterfølgende kontroll av at utbetalinger under deres ordninger er rettmessige. På denne bakgrunn vurderer vi å lovfeste en kontrolladgang i husbankloven, som setter rammene for hvordan og under hvilke omstendigheter Husbanken/kommunene kan behandle personopplysninger for å kontrollere om deres ordninger blir misbrukt.

I det følgende redegjør vi for hvordan hjemler til behandling av personopplysninger i husbankloven kan utformes og hva de bør inneholde. I utgangspunktet bør hjemlene nedfelles i ulike bestemmelser, inndelt etter hovedtyper av formål. Disse kategoriene er

1. søknadsbehandling og forvaltning
2. kontrollformål og
3. statistikk/analyse/forskning, testing/feilsøking.

³² Jf. Schartum og Bygrave, 2016 s. 116.

5.2. Innhenting og behandling av personopplysninger til behandling av søknader om lån og tilskudd

5.2.1. *Hvem skal kunne innhente opplysninger og til hvilket formål*

En hjemmel i husbankloven for behandling av personopplysninger må angi hvem som skal kunne innhente/behandle opplysninger, og til hvilke formål. Praksisen til Husbanken og kommunene om hvem som innhenter opplysninger varierer i dag noe fra støtteordning til støtteordning. Søknader under låneordningene behandles i hovedsak av kommunene. Husbanken har imidlertid lansert et felles elektronisk søknadssystem, og er i ferd med å utvikle et kommunalt saksbehandlingssystem både for startlån og tilskudd. Hvordan det ferdige systemet vil se ut er ikke klart. For denne utredningen legges det til grunn at Husbanken vil drifte saksbehandlingssystemet, mens selve saksbehandlingen foretas av kommunene ved hjelp av det nye saksbehandlingssystemet. Det forutsettes derfor at både Husbanken selv og kommunene vil måtte ha hjemmel for behandling av personopplysninger tilknyttet både lån- og tilskuddsordningene.

Hjemmelen bør utformes slik at den dekker behandling av personopplysninger til all ordinær saksbehandling under Husbankens ordninger. For tiden består disse ordningene av startlån, grunnlån, tilskudd til etablering og tilpasning av bolig, tilskudd til prosjektering, og tilskudd til refinansiering og tilstandsvurdering. Det kan imidlertid godt tenkes at disse ordningene vil bli lagt om, endre navn eller lignende. Derfor bør hjemmelens ordlyd være noe mer generell, men likevel slik at det ikke er tvil om hvilke formål den er ment å gjelde for.

5.2.2. *Hvem det skal kunne innhentes opplysninger om*

Ved behandling av søknad om startlån og andre ytelser er det ikke bare opplysninger om selve søkeren som trengs for å fatte avgjørelse. Husbanken/kommunene har også behov for opplysninger om søkerens barn, ektefelle/registrert partner, samboer, og eventuelle andre husstandsmedlemmer for å vurdere søkerens totale økonomiske situasjon. Vi viser til problemene ved samtykke som aktualiseres når man trenger samtykke fra flere personer i forbindelse med samme søknad, jf. kommentarer i kap. 3.1.

En ny lovhjemmel bør angi hvilke personer Husbanken/kommunene skal ha adgang til å behandle opplysninger om i sin saksbehandling. Personkretsen må begrenses til de som har betydning for søkerens behov for den aktuelle støtteordningen. Videre må hjemmelen begrense hvilke opplysninger det er anledning til å innhente om slike tredjepersoner til det som er nødvendig. Det er ikke like stort behov for opplysninger om tredjepersoner som det er for opplysninger om søkeren selv.

5.2.3. *Opplysningstyper og kilder*

En lovhjemmel for behandling av personopplysninger bør angi hvilke opplysningstyper den aktuelle behandlingen skal kunne omfatte.³³ Hensynet til klarhet, både for den registrerte og de som måtte besitte personopplysninger om den registrerte, tilsier også at hjemmelen angir hvilke *kilder* opplysninger skal kunne hentes fra.

En utfordring er at hver støtteordning har ulike tildelingskriterier, som i en viss grad fastsettes av hver enkelt kommune. Det kan føre til behov for ulike opplysninger for behandling av søknader til en og

samme støtteordning, og dermed forskjeller fra kommune til kommune. Samtidig tilsier legalitetsprinsippet at man så tydelig som mulig angir hvilke opplysninger det er adgang til å innhente til de konkrete formål. Fleksibiliteten man ønsker for kommunene, og forutberegneligheten man ønsker av lovverket, støtter tilsynelatende her imot hverandre. En løsning kunne være å gi en vid hjemmel til innhenting av alle mulige opplysninger fra alle kilder. Dette ville imidlertid støte imot det personvernrettslige minimalitetsprinsippet, som tilsier at behandling av personopplysninger ikke skal skje i større utstrekning enn hva formålet tilsier. I kap. 7 skisserer vi en nokså vid, men spesifisert, angivelse av hvilke opplysninger som kan innhentes under forutsetning av at opplysningene er nødvendige i det enkelte tilfelle. Dette må antas å være den beste løsningen for å ivareta hensynene til fleksibilitet, klarhet og minimalitet samtidig.

Hvilken metode som benyttes for å innhente opplysninger, er også av betydning. Innhenting av opplysninger fra offentlige registre/instanser bør kunne gjøres direkte, under forutsetning av at man har lovhjemmel, og søkeren er klart informert om hvilke opplysninger som trengs før innhenting skjer. Innhenting av opplysninger direkte fra søkers arbeidsgiver og bank, kan på den annen side oppleves som mer belastende for søkeren, ved at arbeidsgiver og bank da kan få inntrykk av at søkeren er i en vanskelig livssituasjon eller økonomisk situasjon. For noen vil det at disse får slik innsikt være uproblematisk, mens andre for eksempel kan bli bekymret for å bli tildelt mindre ansvar på arbeidsplassen. Derfor bør Husbanken vurdere om noen opplysninger fortsatt bør innhentes via søkeren, selv om en har lovhjemmel for innhenting. En slik løsning harmonerer også best med det personvernrettslige idealet om medbestemmelse. Der det ikke er en slik personvernmessig merverdi ved å innhente opplysninger via søkeren, vil effektivitetshensyn tilsi at Husbanken/kommunene innhenter opplysninger direkte fra kilden.

5.2.3.1. Særlig om helseopplysninger

Noen av Husbankens ytelser krever behandling av helseopplysninger for å vurdere om søkeren har rett på ytelsen. Dette gjelder blant annet for startlån der søknaden er begrunnet i helsemessige utfordringer, og for tilskudd til tilpasning av bolig for personer med nedsatt funksjonsevne. Dersom søker har nedsatt funksjonsevne dokumenteres det ved fremlagt legeattest og/eller sosialrapport.

Behandling av helseopplysninger er underlagt særskilt lovregulering. Helsepersonell har taushetsplikt etter lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell mv. (helsepersonelloven) § 21. Det er forbudt å lese, søke etter eller på annen måte tilegne seg, bruke eller besitte opplysninger omfattet av taushetsplikten uten særskilt hjemmel, jf. helsepersonelloven § 21 a.

Husbanken og kommunene har åpenbart et behov for å behandle helseopplysninger i noen tilfeller som nevnt ovenfor. Dette løses i dag ved at opplysninger innhentes med samtykke fra søkeren, eller ved at søkeren selv legger frem opplysningene. Den reelle frivilligheten i denne løsningen kan diskuteres, og det er dermed tvilsomt om en i dag oppfyller kravene til frivillig samtykke etter personopplysningsloven.

På denne bakgrunn foreslås det å nedfelle Husbankens og kommunenes adgang til behandling av helseopplysninger i lov. Det vil da ikke lenger være tvil om Husbanken eller kommunenes rett til å behandle opplysningene.³⁴ Samtidig vil det heller ikke være tvil om helsepersonells adgang til å utlevere opplysninger til Husbanken eller kommunene, så lenge hjemmelen i husbankloven klart fritar fra taushetsplikt.³⁵

³⁴ Jf. forbudet i helsepersonelloven § 21 a.

³⁵ Jf. helsepersonelloven § 23 nr. 6.

Spørsmålet gjenstår om i hvilken utstrekning Husbanken skal kunne behandle helseopplysninger, og hvordan innhenting/behandling skal skje i praksis. Dette må vurderes med utgangspunkt i formålet med bruken av opplysningene, som er å vurdere om vilkår for Husbankens ytelser er oppfylt. Selv om Husbanken får lovhjemmel til behandlingen, må banken fortsatt ikke innhente opplysninger i større utstrekning enn det som er nødvendig for å oppnå formålet (minimalitetsprinsippet).

Mange av NAVs velferdsordninger er behovsprøvde på lignende måte som Husbankens ytelser, og krever i varierende grad innhenting av helseopplysninger. Under ser vi derfor hen til de vurderinger som er foretatt i utformingen av NAVs hjemler og ordninger for innhenting av personopplysninger.

NAV har for det første en vid adgang til å pålegge den som krever en ytelse opplysningsplikt.³⁶ Den som krever ytelsen må gi opplysninger og levere dokumenter for å vurdere om vedkommende har rett til ytelsen. Den som krever en ytelse har også plikt til å melde fra om endrede forhold av betydning for ytelsen. NAV har også rett til å ilegge opplysningsplikt for å kontrollere om vilkår for en ytelse fortsatt er oppfylt, eller for å kontrollere ytelsens størrelse jf. lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven eller ftl.) § 21-3, 2. ledd. I tillegg til plikten til å fremlegge opplysninger, kan NAV etter ftl. § 21-3, 3. ledd kreve at den som søker en ytelse lar seg undersøke eller intervju av lege eller annen sakkyndig.

Etter ftl. § 21-4 har NAV også en vid adgang til å innhente opplysninger som er nødvendige «for å kontrollere om vilkårene for en ytelse er oppfylt, vil kunne være oppfylt eller har vært oppfylt i tilbakelagte perioder, eller for å kontrollere utbetalinger etter en direkte oppgjørsordning». Opplysninger kan hentes fra en lang rekke instanser, blant annet helsepersonell, arbeidsgiver og utdanningsinstitusjoner.³⁷

Flere viktige begrensninger i NAVs adgang til å innhente opplysninger er inntatt i ftl. § 21-4 c. Den klare hovedregel er at NAV ikke kan innhente fullstendig, uredigert pasientjournal. Fullstendig pasientjournal kan kun innhentes dersom forhold ved behandlers praksis gir grunn til å tro at det har skjedd urettmessige utbetalinger, jf. ftl. § 21-4 c, 2. ledd. NAV kan imidlertid kreve «spesifiserte eller redigerte utdrag» av journal når det anses nødvendig.

På bakgrunn av NAVs hjemler, kan man så diskutere hvordan Husbankens behov for helseopplysninger er i forhold. Husbankens behov for helseopplysninger består kort oppsummert av to elementer: For det første har ervervsmessig uførhet betydning for søkerens økonomiske situasjon, som er det primære vurderingstemaet ved tildeling under Husbankens ordninger. For det andre har omfanget og karakteren av funksjonsnedsettelse betydning ved vurdering av tilskudd til etablering og tilpasning i egen bolig. I sum er må altså Husbankens behov for helseopplysninger anses mindre enn NAVs behov.

Det foreslås at Husbanken og kommunene får rett til å innhente helseopplysninger på lignende måte som NAV, men i en utstrekning som står i forhold til Husbankens mer begrensede behov for opplysninger. Helseopplysninger som kan hentes inn er da erklæringer og uttalelser fra helsepersonell, som beskriver søkerens funksjonsnedsettelse eller andre medisinske forhold av betydning for den omsøkte ytelse, samt erklæring om yrkesmessig eller ervervsmessig uførhet. I tillegg foreslås det å gi Husbanken rett til å innhente spesifiserte eller redigerte utdrag av pasientjournalen når dette anses nødvendig for å vurdere søkerens behov for aktuelle ytelse. Slik innhenting bør kunne skje i tillegg til innhenting av erklæring/uttalelse, dersom det er hensiktsmessig i den konkrete saken.³⁸

³⁶ Jf. folketrygdloven § 21-3.

³⁷ Se fullstendig oppregning i folketrygdloven § 21-4, 1. ledd, andre punktum.

³⁸ Sml. folketrygdloven § 21-4 c.

5.2.3.2 Særlig om opplysninger om økonomiske forhold

For både låne- og tilskuddsordningene er det nødvendig å innhente og behandle ulike opplysninger om økonomiske forhold. Formålet er å kunne vurdere om det er økonomisk behov for lån/tilskudd. For låneordningene må Husbanken og kommunene foreta bankfaglige vurderinger av om det bør gis lån. Til dette er det nødvendig å innhente opplysninger om blant annet inntekt, utgifter, formue, skatt, gjeld (herunder mislighold), og tvangsinndrivelse. Det vil også være nødvendig å innhente kredittvurderinger som kan legges til grunn for betjeningsevne, sikkerhet og om det er grunnlag for å fraråde opptak av lån. I tillegg vil det ved utbetaling av lån være nødvendig med opplysninger fra eiendomsmeglere om blant annet salgssum, sikkerhet og prioritetsvikelser.

5.3. Innhenting og behandling av personopplysninger til kontrollformål ved mistanke om utbetalinger på feilaktig grunnlag

5.3.1. Generelt

Husbankens ordninger utgjør bruk av offentlige midler. Det legitimerer nødvendige og forholdsmessige tiltak for å avdekke og begrense misbruk av ordningene. Husbanken og kommunene bør derfor i utgangspunktet gis hjemmel til å innhente nye opplysninger og kontrollere foreliggende opplysninger når de har rimelig grunn til å mistenke at en låne- eller støtteordning misbrukes. Slike kontrolltiltak reiser imidlertid spørsmål knyttet til privatlivets fred og legalitetsprinsippet. Flere offentlige myndigheter er gitt lignende kontrollhjemler som det som her foreslås. Husbanken har allerede hjemmel i bustøttelova § 8c til å innhente ytterligere opplysninger ved rimelig mistanke om uriktig utbetaling av bostøtte. NAV har tilsvarende hjemmel i folketrygdloven § 21-4c ved mistanke om uriktige trygdeutbetalinger. Skattemyndighetene har også hjemmel til innhenting av opplysninger for kontrollformål, jf. lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning (ligningsloven) § 6-2. De hensyn som begrunner slik eksisterende lovgivning gjør seg gjeldende også for Husbankens ordninger.

Innhenting av nye opplysninger om søkeren ved mistanke om misbruk er potensielt mer belastende for søkerens personvern enn innhenting av opplysninger til behandling av en søknad. Dette gjelder selv om opplysningstypene for så vidt er de samme, fordi formålet med innhenting er kontroll av misbruk. Det kan diskuteres om slik innhenting av personopplysninger aktualiserer de strengere krav som gjelder sensitive personopplysninger, jf. pol. § 2 (8) bokstav b, som gjelder opplysninger om at en person har vært «mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling». Uansett om situasjonen rundt informasjonsinnhenting gjør at man kommer inn under definisjonen av sensitive personopplysninger eller ikke, bør det stilles strenge krav til personopplysningsbehandling for et slikt formål. På denne bakgrunn må hjemmelen for slik innhenting og behandling av personopplysninger være klart angitt, slik at det ikke er tvil om hvilket rettslig handlingsrom Husbanken og kommunene har ved mistanke om misbruk av en låne- eller støtteordning.

5.3.2. Beviskrav

Beviskravet for at innhenting av personopplysninger til kontrollformål skal foretas, bør settes til «rimelig grunn til å undersøke», som i straffeprosessloven § 224 første ledd. Andre forvaltningsorganers kontrollhjemler har det samme beviskravet for sammenlignbar informasjonsinnhenting, slik som folketrygdloven § 21-4a for NAV. Bustøttelova § 8 c, som regulerer Husbankens innhenting av opplysninger fra tredjepersoner ved mistanke om uriktig utbetaling av bostøtte, skal ha den samme terskelen som i folketrygdloven, selv om ordlyden er «rimelig grunn til mistanke». I forarbeidene til den aktuelle hjemmelen i bustøttelova, står følgende «*Det går fram av førearbeida til folketrygdlova § 21-4 a, jf. Ot.prp.nr.76 (2007-2008) om lov om endringer i*

*folketrygdloven, at «rimelig grunn til mistanke» skal forståast omtrent på same måten som tilsvarende krav i straffeprosesslova § 224 første ledd for å setje i gang etterforskning.»*³⁹

5.3.3. Hva Husbanken og kommunene bør ha hjemmel til for kontrollformål

I utgangspunktet bør kontrollhjemmelen dekke alle de opplysninger og opplysningstyper som det er aktuelt for Husbanken og kommunene å innhente og bygge på når de gjør tildelinger under de ulike ordningene. Angivelsen av hvilke opplysninger det skal være adgang til å kontrollere, må altså være lik angivelsen av hvilke opplysninger som skal kunne brukes i Husbankens og kommunenes alminnelige søknadsbehandling.

Kontrollhjemmelen må åpenbart gi hjemmel for å kontrollere opplysninger om søkeren når det foreligger mistanke om uriktige utbetalinger.

Der det er relevant må imidlertid kontrollhjemmelen også hjemle innhenting av opplysninger om andre enn søkeren, for eksempel søkerens husstandsmedlemmer. Dette kan sies å være mer problematisk i et personvernperspektiv, da mistanken som legitimerer innhenting av opplysninger ikke er rettet mot den opplysningene direkte gjelder. Utfallet av slike kontroller må imidlertid normalt anses å ha mindre direkte betydning for slike tredjepersoner enn de har for søkeren selv. Personvernulempen det innebærer at en innhenter opplysninger om søkerens husstandsmedlemmer etc., kan bøtes på ved at hjemlene i husbankloven klart angir hvilke opplysninger det er aktuelt å innhente og kontrollere og at en ikke innhenter flere opplysninger om søkerens husstandsmedlemmer enn det som er strengt nødvendig. Videre vil personvernulempen for tredjeperson reduseres dersom man følger prinsippet om formålsbegrensning, med den følge at overskuddsinformasjon om tredjeperson ikke skal benyttes eller utleveres til andre.

Eventuelle personvernulempen for søker og tredjeparter vil også avhjelpes ved at de berørte får informasjon om hvordan personopplysninger om dem behandles i tråd med det grunnleggende prinsippet om informasjon. Det foreslås derfor en slik informasjonsplikt i lovutkastet.

Loven bør angi hvordan innhenting av opplysninger for kontroll skal foregå. Normalt vil det være tilstrekkelig å innhente skriftlig dokumentasjon som opplysninger fra Folkeregisteret, ligningsinformasjon, oversikt over trygdeytelser etc. Det er foreslått å gi Husbanken/kommunene hjemmel til å innhente slike opplysninger direkte fra aktuelle kilde, se utredningens kap. 5.2 og 7. Kontroll av slike opplysninger vil normalt kunne skje ved å innhente oppdaterte opplysninger. Dersom opplysninger er gitt av søkeren selv, kan kontroll skje ved at Husbanken eller kommunene innhenter skriftlige opplysninger direkte fra Skattemyndighetene, NAV eller andre kilder.

Et særlig spørsmål er hvordan Husbanken/kommunene skal innhente helseopplysninger for kontrollformål. Et eksempel kan være dersom et lån eller tilskudd er tilstått fra Husbanken på bakgrunn av søkers helseproblemer, men det senere oppstår rimelig mistanke om at helseproblemene er av mer beskjeden art. NAV har i slike tilfeller hjemmel i ftl. § 21-4, 2. ledd til å pålegge helsepersonell å undersøke eller intervju pasienter for å kontrollere om vilkår for ytelser etter loven er oppfylt. Et slikt tiltak er relativt inngripende, da det naturligvis kan oppleves som en belastning å bli kalt inn til undersøkelse fordi man mistenkes for trygdesvik. Vi antar at Husbanken og kommunene ikke vil ha helt tilsvarende behov som NAV for å kontrollere helseopplysninger. Normalt vil det være tilstrekkelig at det innhentes ny legeattest/erklæring, eventuelt utdrag av pasientjournal, uten at helsepersonell behøver å innkalle søkeren til særskilt kontrollundersøkelse. Dersom søkeren derimot ikke har vært i kontakt med aktuelle helsepersonell i en periode, slik at det ikke er

³⁹ Jf. Prop. 75 L. (2014-2015) s. 19.

tilstrekkelig grunnlag for å utarbeide ny attest/erklæring, bør Husbanken eller kommunen kunne pålegge søkeren å la seg undersøke/intervjue på nytt.

Et annet spørsmål er om det kan gis hjemmel for stedlig kontroll i søkerens private hjem. Stedlig kontroll kan for eksempel være aktuelt der det er rimelig grunn til mistanke om at tilskudd til tilpasning av bolig ikke er brukt etter forutsetningene for tilskuddet. Slik stedlig kontroll vil kunne anses som «husransakelse», som i utgangspunktet er forbudt unntatt i kriminelle tilfelle, jf. Grunnloven § 102, annen setning. Det å gi uriktige opplysninger for å skaffe seg utbetalinger under Husbankens ordninger, kan etter omstendighetene komme inn under straffelovens bedrageribestemmelser.⁴⁰ Politiet vil da ha hjemmel for å foreta ransaking av den mistenktes bolig, rom eller oppbevaringssted.⁴¹ Vilkåret i Grunnloven om at husransakelse kun kan finne sted i «kriminelle tilfelle», utelukker ikke nødvendigvis at andre myndighetsorganer enn politiet kan gis hjemmel til å foreta slike inngrep. Det er trolig likevel grunn til å holde på dagens ordning og rollefordeling mellom forvaltningen og politiet, ved at det fortsatt er politiet som vurderer behovet for og gjennomføringen av de mest inngripende tiltak.

Spørsmålet om kontrollundersøkelser i private i hjem ble drøftet i forbindelse med endringer i ligningsloven, som trådte i kraft i 2013.⁴² Opplysningspliktige etter ligningsloven plikter nå ikke å gi adgang til kontrollundersøkelse i private hjem, med mindre det utøves næringsvirksomhet fra den næringsdrivendes hjem.⁴³ Departementet avstod i sitt forslag til kontrollhjemmel fra å ta stilling til hva som ligger i begrensningen i Grunnloven § 102 og EMK art. 8.⁴⁴ Departementet har imidlertid lagt til grunn at grunnlovs- og menneskerettsvernet ikke er så strengt at det hindrer kontroller der den næringsdrivende utøver næringsvirksomhet fra sitt private hjem. For private hjem har altså myndighetene kun unntaksvis adgang til å foreta kontroll.

Noen av de samme hensyn som ligger bak den begrensede kontrollhjemmelen i ligningsloven kan anføres for eventuelle kontroller utført av Husbanken/kommunene. Selv om kontroller i private hjem kan ha betydning for statens inntekter og utgifter, skal terskelen for å tillate slike undersøkelser være høy. Hovedbegrunnelsen for adgangen til kontroll i private hjem etter ligningsloven, er at den næringsdrivende ikke skal kunne unndra seg kontroll ved å flytte næringsvirksomheten inn i hjemmet. Noen lignende unndragelsesfare finns neppe for den type svik Husbanken kan tenkes å utsettes for. Det legges derfor til grunn at det ikke er behov for hjemmel for kontroll i private hjem i husbankloven. Det bemerkes at Husbanken og kommunene står fritt til å politianmelde ved mistanke om svik. Dersom tilfellet går under straffelovens bedrageribestemmelser eller andre straffebud, kan da politiet foreta husransaker med hjemmel i straffeprosessloven.

Ovenstående vurdering av adgangen til stedlig kontroll, styrkes ved at den nødvendige kontroll kan gjøres ved mindre inngripende tiltak. Mest praktisk vil det være å gi Husbanken og kommunene hjemmel til å pålegge søkeren opplysningsplikt når de mistenker at det har skjedd uriktige utbetalinger. For eksempel ved mistanke om uriktige utbetalinger av tilskudd til tilpasning av bolig, kan søkeren pålegges å fremlegge dokumentasjon av at arbeidet er gjort, i form av kvitteringer, bilder eller lignende. En slik ordning må i de fleste tilfeller anses å være vel så god som en eventuell stedlig kontroll.

⁴⁰ Jf. straffeloven §§ 371, 372 og 374.

⁴¹ Jf. straffeprosessloven § 15.

⁴² Ikraftsetting av lov 26. april 2013 nr. 16 om endringer i ligningsloven og merverdiavgiftsloven mv. (kontrollbestemmelser og personalliste).

⁴³ Jf. ligningsloven § 6-5 nr. 1, annen setning.

⁴⁴ Jf. Prop. 141 L (2011-2012) s. 36 første avsnitt.

Å ilegge opplysningsplikt reiser spørsmål om selvinkrimineringsvernet etter EMK art. 6 nr. 1. Å oppgi uriktige opplysninger i den hensikt å urettmessig skaffe seg utbetaling under en av Husbankens ytelser vil kunne være straffbart etter en eller flere av straffelovens bedrageribestemmelser.⁴⁵ Spørsmålet om selvinkrimineringsvern aktualiseres dersom en ved mistanke om at en person bevisst har gitt uriktige opplysninger pålegger personen å forklare seg på nytt eller fremskaffe nye opplysninger.

Rt. 2007 s. 932 gjaldt spørsmålet om selvinkrimineringsvernet var krenket ved at forklaring avgitt under forklaringsplikt til kontroll- og undersøkelsesorganer var brukt i etterfølgende straffesak. Høyesterett fant etter en samlet vurdering at det ikke var skjedd noen krenkelse av selvinkrimineringsvernet i den konkrete saken. Om vurderingstemaet fremhevet førstvoterende at det sentrale ved spørsmålet om vernet er krenket, er måten forklaringene er brukt på i et helhetlig lys. I denne saken var det usikkert om det i straffesaken ble lest fra de omstridte forklaringene i det hele tatt. Sammenlignet med EMD-dommen Høyesterett tok utgangspunkt i, var overtredelsen liten.⁴⁶

Spørsmålet om selvinkrimineringsvernet vil aktualiseres dersom et misbruk av en av Husbankens ordninger resulterer i en straffesak. Det kan da stilles spørsmålstegn ved om forklaringer avgitt til Husbanken (eller annet kontrollorgan) under opplysningsplikt kan brukes i straffesaken. Selvinkriminering er ikke eksplisitt behandlet i forarbeidene til verken de nye kontrollhjemlene i bustøttelova, eller i forarbeidene til folketrygdloven kap. 21. Vi legger til grunn at det å bruke opplysninger avgitt under opplysningsplikt til å avslutte utbetalinger under Husbankens ordninger, ikke vil være i strid med vernet mot selvinkriminering. Spørsmålet om en kan bygge på slike opplysninger i en eventuell straffesak, er langt mer usikkert.

5.4. Behandling av personopplysninger til andre formål enn søknadsbehandling og kontroll

5.4.1. Statistikk og analyse

Husbanken utarbeider en rekke statistikker og analyser basert på sine ordninger. Dette gjøres gjerne på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, men også kommuner og andre aktører etterspør dette. Ved utarbeidelse av statistikk/analyse tilknyttet Husbankens ordninger brukes personopplysninger om søkere og låntakere. Det rettslige grunnlaget for slik virksomhet i dag er oppgitt av Husbanken å være pol. § 8 d), e) og f) samt § 9 h) for sensitive personopplysninger.⁴⁷ Det er også opplyst om slik bruk av personopplysninger i skjemaet «Søknad om startlån, tilskudd til etablering og tilpasning» i pkt. 9, som søkeren underskriver på.

Pr. i dag overføres alle opplysninger fra fagsystemene for bostøtte, lån og tilskudd til Husbankens Datavarehus for statistikk, analyse og forskningsformål.

Husbanken utarbeider også statistikk og analyser på økonomiske ordninger som Husbanken tildeler til kommunene. I dag gjelder dette startlån, tilskudd til tilpasning og tilskudd til etablering. Opplysningene overføres fra saksbehandlingssystemet til Husbankens datavarehus for statistikk, analyse og forskningsformål.

Formålet med slik behandling av personopplysninger er legitimt. Staten har behov for statistikk og analyser for å vurdere effekten av Husbanken, og eventuelle endringer. Interessen i å gi myndighetene riktig faktisk grunnlag for å utforme politikk og fordele ressurser, tilsier at Husbanken

⁴⁵ Jf. Lov 20.5.2005. nr. 28, kap. 30.

⁴⁶ Saundes v. Storbritannia, EMD-1991-19187.

⁴⁷ Husbankens brev av 18.11.2015 til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, pkt. 1.2 siste avsnitt.

kan gis hjemmel i lov for å utarbeide statistikk og analyser. Alternativet er at Husbanken må innhente samtykke fra den enkelte registrerte for at deres opplysninger skal kunne brukes til slike formål. En slik løsning vil være kostnadskreven og mindre effektiv med hensyn til å få tilstrekkelig grunnlag for statistikk og analyser.

På denne bakgrunn foreslås det å gi eksplisitt hjemmel i Husbankloven til behandling av personopplysninger til statistikk- og analyseformål.

5.4.2. Forskning

Behandling av personopplysninger til forskningsformål er både legitimt og viktig, på samme måte som behandling for å utarbeide statistikk og analyser. På denne bakgrunn foreslås det at det gis eksplisitt hjemmel også for lagring av personopplysninger til forskningsformål. Forskning vil imidlertid i større grad enn utarbeidelse av statistikk og analyse internt i Husbanken, forde utlevering av opplysninger på forskjellige måter til ulike forskere og forskningsinstanser. Det foreslås derfor at selve utleveringen av opplysninger fortsatt skal reguleres av forvaltningsloven

§ 13 d. Det innebærer at Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan bestemme i forskrift de nærmere betingelser for utlevering av personopplysninger fra Husbanken til forskningsformål.

5.4.3. Bruk av reelle data til testing og feilsøking

Husbanken er i gang med en digitaliseringsprosess, der de blant annet utvikler et kommunalt saksbehandlingssystem for startlån og tilskudd. Det nye saksbehandlingssystemet skal sikre at det foreligger nødvendige opplysninger for å treffe vedtak om startlån.

For at slik digitalisering skal bli vellykket, kan det være nødvendig å bruke reelle personopplysninger til testing og feilsøk. Det samme gjelder ved løpende IKT-støtte til Husbanken og kommunene når saksbehandlingssystemet er tatt i bruk.

Pr. i dag hjemles slik testing og feilsøking i pol. § 8 f, som hjemler behandling av personopplysninger for å ivareta en berettiget interesse, og hensynet til den registrertes personvern ikke overstiger denne interessen.⁴⁸ Dessuten behandles det også sensitive personopplysninger i Husbankens systemer, og det vil kunne oppstå behov for testing og feilsøk tilknyttet også slike opplysninger.⁴⁹

Digitalisering og effektive saksbehandlingssystemer er ønskelig både av samfunnsøkonomiske hensyn så vel som av hensyn til rettssikkerheten for de som søker ytelser fra Husbanken. Gode digitale verktøy, som blir vedlikeholdt og oppdatert, vil være med på å sikre at det fattes riktige vedtak og således komme de registrerte personer til gode. På denne bakgrunn foreslås det at Husbanken gis eksplisitt hjemmel til behandling av personopplysninger i den utstrekning det er nødvendig for testing og feilsøking.

6. FELLESPØRSMÅL

6.1. Regulering i lov eller forskrift

⁴⁸ Jf. GDPR. Art. 6, 1, der det presiseres at alternativet i art. 6, 1. (f) ikke gjelder for offentlige myndigheter.

⁴⁹ Jf. GDPR Art. 9, 2, (g).

Vi har vurdert hvilke deler av ny regulering som må gis i lov, og hvilke som må gis i forskrift. Det vises her til fremstillingen over, om kravene til hjemmel etter Grunnloven og EMK. Etter departementets mening bør reglene i hovedsak lovfestes. Vi mener imidlertid at departementet må kunne gi nærmere bestemmelser om hvordan informasjonsinnhenting skal skje rent praktisk, hvilke digitale løsninger som skal brukes, delegering av behandlingsansvar samt rutiner for sletting og retting.

6.2. Godtgjørelse for opplysninger

Departementet foreslår at den som blir pålagt å gi opplysninger etter de nye hjemlene ikke har rett på godtgjørelse. Dette er ordningen etter flere andre lover, se blant annet folketrygdloven §§ 21-4, 1. ledd, 21-4 a, 3. ledd og bostøtteleven § 8, 1. ledd. Det må være rimelig å lovfeste et slikt krav, i den utstrekning det gjelder opplysninger som allerede eksisterer, som ikke må produseres.⁵⁰ Dersom det skal kreves uttalelse eller attest fra helsepersonell som kan medføre vesentlig merarbeid, bør Husbanken eller kommunene vurdere å etablere en kompensasjonsordning.

6.3. Forholdet mellom husbankloven og personopplysningsloven

Vi foreslår av pedagogiske årsaker en bestemmelse som regulerer forholdet mellom husbankloven og personopplysningsloven. Bestemmelsen gjengir det som uansett følger av personopplysningsloven, nemlig at i den utstrekning husbankloven ikke regulerer et forhold som angår personopplysninger, så gjelder personopplysningsloven. Dette er vanlig praksis i mange lover som inneholder særregulering av behandling av personopplysninger.

⁵⁰ Jf. som for bustøtteleven § 8, se. Prop. 75 L. (2014-2015) s. 18.

7. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Husbanden har i dag allerede tilgang til en del av de registrene som omtales i lovforslaget. Disse benyttes til elektronisk informasjonsinnhenting gitt at søker har samtykket. Med nytt lovforslag kan Husbanden kreve tilgang fra følgende nye registre:

- *UDI: Eksisterende grensesnitt hos UDI for innhenting av oppholdsstatus for en person*
UDI tilbyr i dag en tjeneste for innhenting av en persons oppholdsstatus. Denne er i bruk av andre statlige forvaltere. Tjenesten er ikke i bruk av Husbanden, og kostnaden for etablering av dette grensesnittet hos Husbanden samt innføring i e-søknad samt saksbehandlingsløsning for startlån og tilskudd estimeres til ca. 200.000 kr. Det antas at UDI ikke har behov for å gjøre tilpasninger på sin side.
- *NAV: Eksisterende grensesnitt for innhenting av ytelser etter folketrygdloven*
NAV tilbyr i dag et grensesnitt for innhenting av ytelser. Dette er i bruk i bostøtteløsningen. Kostnadene ved å ta denne i bruk i en annen av Husbandens løsninger estimeres til ca. 20.000 -50.000 kr. Under forutsetning av at det ikke er behov for ytterligere opplysninger, medfører dette ingen tekniske endringer i NAV .
- *Skatt: Nytt grensesnitt for innhenting av ligning og faktiske inntektsopplysninger*
Skatt og Husbanden har et pågående prosjekt med målsetning om etablere nye tjenester for Husbanden for innhenting av ligning og faktiske inntektsopplysninger for en bostøttesøker. Kostnadene ved å ta denne i bruk i en annen av Husbandens løsninger estimeres til ca. 20.000 -50.000 kr. Det antas at løsningen som nå etableres dekker behovene for de andre av Husbandens ordninger. Dersom Husbanden senere får behov for å utvide datasettet med flere opplysninger, og/eller nærmere detaljering, vil dette medføre økte kostnader utover det skattemyndighetene til nå har planlagt for.

I den nye e-søknadsløsningen for startlån og tilskuddene ble samtykkeløsningen utviklet som del av den nye løsningen. Det nye lovforslaget og behandlingsgrunnlag hjemlet ved lov medfører en antatt kostnadsbesparelse på ca. 500.000 kr i redusert utviklingsomfang i IT-løsninger for nye ordninger med behandlingsgrunnlag basert på samtykke.

Gjennom gevinstberegninger i startlånmoderniseringen er det identifisert at kommunale saksbehandlere i dag benytter ca. 45 min pr sak til kontroll av søknadsopplysninger, sjekk av vedlegg og oppslag i eksterne registre. Kontroll av opplysninger og oppslag mot registre gjøres ofte i form av direktekontakt mot andre offentlige forvaltere. Totalt tidsforbruk omfatter derfor et ikke kjent tillegg i tidsbruk hos de andre partene. Gjennom maskinelt oppslag mot eksterne registre vil denne tidsbruken reduseres. Tidsreduksjon pr behandlet startlånsøknad er beregnet til 30 min. Med et søknadsvolum på 20.000 søknader og en lønnskostnad på 375 kr pr. time tilsvarer dette en årlig kostnadsreduksjon på 3,75 mill. kr.

Maskinelt oppslag vil føre til et standardisert beslutningsgrunnlag som er oppdatert og opplyst på bakgrunn av kilde for informasjon, og ikke på bakgrunn av de opplysningene fremlagt fra søker eller manuelt innhentet fra saksbehandler. Dette vil medføre mer likebehandling for søker, økt kvalitet i beslutningsgrunnlaget og økt kontroll på vedtak på ordningene. Videre vil søker oppleve en mer helhetlig stat i og med at personopplysninger i statlige registre deles uten at søker behøver å fremskaffe dette selv.

8. FORSLAG TIL NY LOVTEKST

Nedenfor følger forslag til nye bestemmelser i husbankloven:

§ 10 Tilgang til å henta inn og handsama personopplysningar i samband med ytingar og lån

I samband med søknad om ytingar eller lån under ordningane til Husbanken kan Husbanken og kommunane, når det er naudsynt for sakshandsaminga, henta inn og handsama slike opplysningar:

- opplysningar om namn, adresse, telefonnummer, e-postadresse, kontonummer, målform og fødselsnummer,
- opplysningar om verje og søkjarens rettslege handleevne i økonomiske tilhøve,
- likningsopplysningar og andre opplysningar om økonomiske tilhøve,
- opplysningar om offentlege ytingar,
- opplysningar om arbeidstilhøve,
- opplysningar om opphaldsløve,
- opplysningar og bustad og butilhøve,
- opplysningar om utdanninga til søkjaren,
- naudsynte helseopplysningar, og
- opplysningar om sosiale tilhøve.

Opplysningane som er nemnde i fyrste leddet, kan verta henta inn for å kontrollera om vilkåra for ei støtteordning er oppfylte, om vilkåra vil kunna vera oppfylte, eller om vilkåra har vore oppfylte i tidlegare periodar. Opplysningane som er nemnde i fyrste leddet, kan òg verta henta inn dersom dei er naudsynte for å forvalta løyvde ytingar og lån.

Helseopplysningar kan berre hentast inn når det er naudsynt for handsaminga av søknaden. Det kan koma krav om fråsegn eller attest frå helsepersonell. Det kan koma krav om spesifiserte eller redigerte utdrag av pasientjournal når dette vert rekna som naudsynt.

Opplysningane som er nemnde i fyrste leddet, kan verta henta inn frå folkeregisteret, kontaktregisteret, skattestyresmaktene, AA-registeret, Kartverket, arbeidsgjevar, utdanningsinstitusjonar, forsikringsselskap, eigedomsmeklarar, finansinstitusjonar, selskap som tilbyr kredittvurderingar, båtregister, helsepersonell, Nav, anna offentlig styresmakt og søkjaren sjølv. Husbanken eller kommunen skal opplysa om kva føremål dei har med å henta inn opplysningane. Dei skal vidare opplysa om heimelen for å henta inn opplysningar og om tilgangen til å klaga, jf. forvaltningsloven § 14.

Opplysningane som er nemnde i fyrste leddet, skal verta gjevne utan godtgjersle og utan omsyn til teieplikt.

Tilgangen til å henta inn opplysningar etter denne føresegna gjeld også naudsynte opplysningar om ektefellen eller sambuaren til søkjaren, og dessutan born eller andre husstandsmedlemer.

Departementet kan fastsetja nærare føresegner om den tilgangen Husbanken og kommunane har til å henta inn og handsama personopplysningar.

§ 11 Kontroll av opplysningar

Husbanken og kommunen kan henta inn oppdaterte opplysningar og kontrollera opplysningar etter § 10 når det er rimeleg grunn til å undersøkje om det har skjedd utbetalningar under ordningane til Husbanken på urettkome grunnlag.

Husbanken og kommunane kan påleggja søkjaren opplysningsplikt dersom det er rimeleg mistanke om urettkomne utbetalningar som nemnt i fyrste leddet.

Husbanken og kommunane skal informera søkjarar og andre personar som er nemnde i § 10, om kva informasjon som er henta inn, frå kven og med kva føremål og utfall. Dersom

det er naudsynt for å oppnå kontrollføremålet, kan slik informering verta utsett til etter at kontrollen er gjennomført.

§ 12 Handsaming av personopplysningar for statistikk, analyse, forskning og retting av feil

Husbanken kan handsama dei personopplysningane som er nemnde i § 10, når det er naudsynt for å utarbeida statistikk og analysar etter føringar frå departementet. Tilsvarande gjeld for kommunen, som kan gje opplysningane til Husbanken.

Husbanken kan lagra dei personopplysningane som er nemnde i § 10, til forskingsføremål. Departementet kan gje nærare føresegner om utlevering av personopplysningar frå Husbanken til forskningsføremål i enkeltvedtak eller forskrift, jf. forvaltningsloven § 13 d.

Husbanken kan handsama dei personopplysningane som er nemnde i § 10 når det er naudsynt for å testa, søkja etter feil og retta feil i dei digitale sakshandsamingssystema til Husbanken. Departementet kan fastsetja nærare føresegner om handsaming av personopplysningar i samband med testing, søk etter feil og retting av feil.

§ 13 Forholdet til personopplysningsloven

Lov om behandling av personopplysninger 14.4.2000 nr. 31 (personopplysningsloven) gjeld så sant ikkje anna går fram av lova her.